

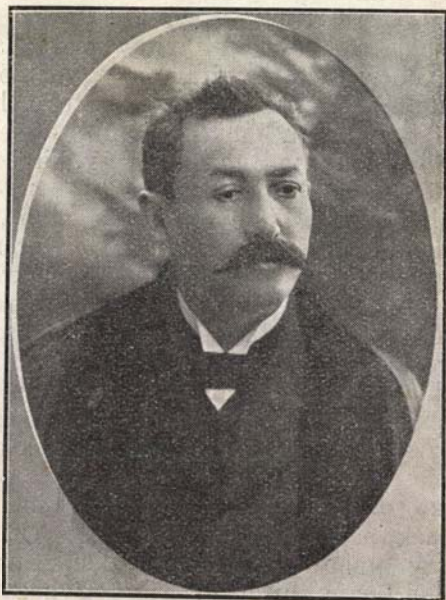
UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

OSVÁTH GÁBOR.

1861—1934.

Kelemen Lajos tanár ur LOCO
Str. Iuliu Maniu 24

Nyílt levél

a Bukarestből „Több unitárius hívő“ aláírással hozzánk érkezett névtelen levélre.

Önök f. évi aug. 8-iki kelettel „Több unitárius hívő“ aláírással az Unitárius Főgimn. Igazgatóságának Kolozsvárra *névtelen levelet* irtak, melyben kifogást emelnek, sőt határozottan tiltakoznak (?) az ellen, hogy a kollégium dísztermét kiadja előadások tartására keresztény és magyar-ellenes cionista és egyéb alakulatoknak!

A névtelen iratoknak a papirkosár szokott a megérdemelt helye lenni, de ez esetben kivételesen válaszolok „több unitárius hívőnek“.

A díszterem bérbeadása és kezelése a püspökségre bízott s így az igazgató helyett a választ is én adom meg, akire ez az ügykör bizva van.

„Több unitárius hívő“ tudhatja, hogy mi a szellemi, lelki szabadság szülöttei, gyermekei vagyunk nagynevű vallásalapítónk Dávid Ferenc és a még nagyobb, az egész emberiség prófétája, tanítómestere, a názáreti Jézus Krisztus által!

Azt is tudhatja a „Több unitárius hívő“, ha sok szenvedéssel és könnyel átitatott unitárius egyháztörténelmünket átolvasták és átélték lélekben és gondolatban, hogy mi faji, felekezeti ellentéteket nem támasztottunk. Viseltük a krisztusi keresztet, de nem támadtunk, nem gyűlölködtünk, hanem a haladást és békességet munkáltuk.

Azt is tudhatja a „Több unitárius hívő“, hogy most, amikor ismét koldusokká lettünk, minden erőnket, gondolkozásunkat megfeszítve a jelenünkről, jövőnkről kell, hogy gondoskodjunk. Fel kell tehát használnunk azokat a jövedelmezőségi lehetőségeket, mellyel 2—3 ifjun segíthetünk! S ha ezek az egyesületek olyan díjat fizetnek, amely célunkat elősegíti anélkül, hogy mi velük a legkisebb szellemi-lelki kapcsolatban lennénk vagy ahoz a szellemi együttérzésnek árnyéka is férközhetnék... miért ne adhatnók oda a dísztermet? Mi nem asszisztálunk nekik! Arról sincs tudomásunk, hogy dísztermünkben valaha is vallásunk vagy fajunk elleni kijelentések hangzottak volna el! Önök el vannak határozva, hogy amennyiben tiltakozásuk nem teljesedik, otthagyják az unitárius hitet (?) és egyházat s kilépésük esetén nyilvánosságra hozzák neveiket. Gyenge lehetett az a hit, melyet ilyen okokért és ily könnyen készek elvetni maguktól!

Ajánlatot teszek önöknek „Több unitárius hívő“! Szeretném tudni, hogy ezen válságos időben a múlt években évenként mekkora összeggel járultak hozzá unitárius egyházunk anyagi segítéséhez? De bármekkorával, most nem

lényeges! Lényeges az, hogyha Önök annyira lelki érzékenységekben szenvednek az unitárius név érintetlensége és jóhírneve érdekében, ne kilépéssel fenyegetőzzenek, hanem mondják azt: Unitárius egyházam, tudom, hogy súlyos helyzetben rá vagy utalva arra az évi 6—8000 lej bevételre, hát mi „Több unitárius hívő“ ezt összeadtuk és elküldjük neked ama kérésünkkel (!) hogy ne légy ráutalva a diszterem bárkinnek való kiadására! Ez a mai helyzethez találó gesztus volna! De a hit és vallás elhagyással való fenyegetőzés, ócska fringia!

Unitárius testvéri szeretettel:

Urmösi József,
unitárius püsp. titkár.

AZ ISTEN LAKASA.

*Hogyha jók lehetnénk
Egyetlen egy napig,
S megéréznők, hogy az Isten
A szívünkben lakik
és az a kis hajlék,
Szent templommá lenne
és az Isten e hajlékből
Soha el nem menne,
S ott maradna mindig;
mily boldogok volnánk!
Szent arcától soha, soha
félre nem hajolnánk,
... De csak egy napig is
jónak lenni nehéz,
az Uristen arca mellett
Szemünk sokszor elnéz.
Mindennap elhajlunk,
Bünostor ver, kerges
S hordozzuk szívzakadásig
A nagy lélekkerhet.
... Egy napig legyünk jók,
Csak úgy próbaképpen,
hátha az első nap után
a többi jön szépen,
és mi jókká leszünk
az utolsó napig
Szívünk szent templommá válik,
S érezzük, hogy mindhalálig
Az Isten ott lakik!*

Vári Domokos.

TŰZHELY MELLETT

EMLEKEZZÜNK.

(Dávid Ferencz halála emlékére.)

*Isten felé csillag vezette őt,
Hitének fényes, drága csillaga.
A küzdelméhez nem adott erőt
Istenén kívül más, csak önmaga.*

*A szelidséget bírta örökségül
És tiszta volt a lelke, mint a hó.
A két szeméből égő tűz világolt:
Lelkek bilincseit bátran oldozó.*

*A hitszabadság csillagát követte
S nem félt; hiába leste gyűlölet,
Mert nincsen, aki elesnék — a földön —
Ha csillagot követ.*

*Erőszakot nem pártolt életében.
Az igazsága senkit meg nem ölt.
Tudta, hogy ez a drága, tiszta eszme
Egyszer majd úgyis mindenkit betölt.*

*A vallásért meghalt: ő, maga.
De lobogója hófehér maradt.
S mi, büszkén, bátran haladunk tovább
E vér nemfogta, szent zászló alatt.*

*Most ünnepeljünk, zászlóalja-népem.
Alljunk meg mind e szent jelvény körül.
S higgyük vele, hogy nincsen a világon,
Aki e földről minket eltörül.*

*Forrasszuk össze egyetlen darabbá
A szívünket, az érte dobogót,
S az ismeretlen sírnál áhitattal
Hajtsuk meg ezt a szűzi lobogót!*

Deák Berta.

A síró gyermek.

Két évvel ezelőtt az egész világot betöltötte és megrázta az a bűneset, melynek Lindbergh ezredes, az óceánt először átrepülő, egyébként amerikai unitárius testvérünk, csecsemő korban levő gyermeke esett áldozatul. Az ember-rablás a harmincas évektől mind veszélyesebb méreteket öltött; először csak gazdag pénzembereket cipeltek el, hogy pár nap mulva busás váltságdíj ellenében szabadon engedjék őket, később azonban ez az eleinte jó üzleti alapon álló vállalkozás, mind többször találkozott olyan „nevető örökösökkel“, akik még örültek az öreg családfő, a „vén zsarnok“ veszedelmének, nemhogy a váltságdíjat hajlandók lettek volna kifizetni érte. Ezért vetemedtek az ember-rablók gyermekek elrablására. Ez jobb üzlet volt, mert a gyermek összemérhetetlenül nagyobb szeretetben, sőt bálványozásban részesül Amerikában, mint nálunk. Rabolták tehát a gyermekeket az öregek helyett s ez az üzlet fényesen be is vált volna, ha — szembe nem találja magát egész Amerika felháborodásával. Addig ugyanis, amíg multimilliomos pénzembereket raboltak el, Amerika nem háborgott. Amerika nagyon jól tudta, hogy az a pénzember hogyan szerezte, a mi pénzünk szerint alig felbecsülhető nagyságu vagyonát; tudta, hogy bánik alkalmazottaival, főképen pedig tudta, hogy az épen akkor kitört gazdasági válságot igen jó részben a pénzemberek visszavonulása okozta, kik eléggé nem látván hasznukat biztosítva, pénzüket visszavonták a forgalomból s ez által a válságot még súlyosabbá tették. Ha tehát az ember-rablók, váltságdíj képében, hozzájutottak a pénzember vagyonának egy elenyészően csekély részéhez, Amerika közvéleménye nem nagyon háborodott érette. Különösen nem, mikor minden lap hozta, hogy melyik pénzmágnást hány detektív és milyen magánkatonaság védi és mikor az elrablottak mind épségben tértek haza.

De elrabolni egy gyermeket? A gyermek szenvedésén, sírásán, talán egész életére kiható megpróbáltatásán át sajtolni pénzt a kétségbeesett szülőktől?! S aztán, mikor a Lindbergh „bébi“, Amerika legnépszerűbb emberének kisdede, elraboltatása közben áldozatul esett (a rabló leesett a létráról s maga alá temette az apróságot) — ezt már nem nézte nyugodtan az amerikai közvélemény. Mint egy ember mozdult meg az Egyesült Államok minden intézménye s megtorlást, a jövőre nézve pedig olyan óvintézkedéseket kívánt, melyek hasonló rablásokat lehetetlenné tesznek. Ennek a nagy felzúdulásnak volt az eredménye, hogy Amerika majm minden államában halálbüntetést helyeztek kilátásba az ember-rablók számára s azt minden esetben, mikor az elvetemültek közrekerültek, — végre is hajtották. Az ember-rablás azóta meg-

szünt jó üzlet lenni Amerikában, s ha nagy néha, szórva-nyosan még előfordul, az egész nemzet, minden egyes amerikai polgár gyűlöletével és üldözésével találja magát szemben. A gyermek szenvedése megváltotta ezt a nagy népet ettől a nagy bűntől.

*

Közel két esztendő telt el a Lindbergh „bébi“ halála óta, de a kis holttest megtalálásán kívül a rendőrség nem tudott több fényt deríteni erre a bűnesetre. Mind máig. Az utóbbi hetek alatt azonban a nyomozás egy német bevándorló felé fordult. Sok jel vall arra, hogy ez a német bevándorló volt az, kinek kezei között az ártatlan kisded meghalt. Ezek a jelek azonban nem elég meggyőzőek arra, hogy a vádlottat villamos-székbe juttathassák. Új bizonyítékokat nem tud a rendőrség felmutatni, égetően szükséges hát, hogy a vádlott valamása derítsen világosságot az esetre. A vádlott azonban tagadja a terhére rótt bűncselekményt. Mit tehet a rendőrség: vallat. A vallatásnak sok módszere van. Az emberiség történelme elborzasztó példáit sorakoztatja fel az igazság kiderítése körül támadó nehézségeknek. A kínaiak és az inkvizíció kegyetlen vallatási módszerei után a háború előtti művelt világ kiküszöbölte a kínvallatást a nyomozás eszközei közül. Elvé lett, hogy inkább tíz bűnös meneküljön meg, semhogy egyetlen egy ártatlan is átélje a borzalomnak és kínnak azokat az óráit, sőt napjait és heteit, melyeket Ázsia, meg a „sötét középkor“ Európája mért régen az igazságszolgáltatás kezei közé került gyanúsítottakra. Így fejlődött ki az első foku, mely főképp keresztkérdésekkel akarta zavarba hozni és így birni vallomásra a vádlottakat, és a másodfoku vallatási módszer, mely tudományos készülékek segítségével tört célja felé. A bűn azonban mind leleményesebb lett, a rendőrségnek mind nehezebb és nehezebb feladatot adott, úgy, hogy lassanként kifejlődött az úgynevezett „third degree“, a harmadfokú vallatási mód. Eleinte csak verés, később az alvás lehetetlenné tétele, majd válogatottnál válogatottabb, lélektani tudáson alapuló módszerek tették méltán rettegetté a „third degree“-t. Az egymást felváltó detektivek napokon át tartó szüntelen vallatásai; a vádlott fal felé fordított arccal való állatása, míg csak össze nem esik a fáradságtól; négy-négy detektív néma szembenézése heteken át a vádlottal, míg ez a csend és a feszültség kinjatól beszélni kezd — olyan módszerek, melyek előttünk ártatlanoknak látszanak, de az azokon átment szerencsétlenek egybehangzó vallomásai szerint megőrlik az idegeket s minden testi kínnál nagyobb szenvedést okoznak.

Mindezek többé-kevésbé nyílt titkok voltak, Amerika közvéleménye azonban nem szólalt fel ellenük, mert a bűn

mind borzalmasabb arányokban fenyegette a békés polgárok millióit s nem látszott más eszköz a nyomozás megkönnyítésére.

A Lindbergh bébi elrablásával vádolt német bevándorló azonban a „third degree“ kínzásai alatt sem vallott. Talán megátalkodottságból, — talán, mert tényleg nem bűnös. Ma még nem lehet tudni! A rendőrség azonban minden áron eredményt akart. Nagyszerű ötletet találtak ki. A német bevándorlónak van egy kis leánykája. Ha helyes a lapok tudósítása, négy-öt éves lehet. Megfogták, jól elverték s keserves jajveszékélését gramofon-lemezre vették fel. Ettől kezdve minden újabb vallatásnál ezt a gramofon-lemezt játszóak a szomszéd szobából. A vallani nem akaró (vagy nem tudó) vádlott kisleánya jajkiáltásait kell, hogy hallgassa nap-nap után. Ez a „third degree“ legújabb találmánya.

Álljunk itt meg egy pillanatra. Arról lehet ugyan vitatkozni, hogy milyen elbánásban részesíti a törvény a bűnöst, s bár az utóbbi évtizedekben az igazságszolgáltatás alapelvevé vált, hogy a bűnöst nem büntetni, hanem megjavítani kell, lehetnek, akik ezt érzelgősségnek bélyegzik s a szemetszemért, fogat-fogért elve alapján azt mondhatják: „Lindbergh is szenvedett gyermeke miatt, szenvedjen a bűnös is hasonlóképen! Amiben vétkezett, abban bűnhődjék!“ Jó, de hátha nem bűnös? Minden vallatásnál *vádlotról* van szó és nem megállapított és elítélt *bűnösről*. A vallatás ugyan feltételezi, de még be nem bizonyította a bűnt, — ép annyi lehetőség van arra, hogy a vádlott ártatlansága derül ki a vallatásból, mint amennyi bűnössége részére fennáll. Hátha ez a német bevándorló nem bűnös? Milyen jogon hordoztuk meg akkor egy ártatlan ember lelkét a minden kínok földi poklában, szeretett, féltett, rajongott gyermeke rémületes megkínkoztatásának haját szűrítő, örjítő, tehetetlen, síró és ölni vágyó, de még moccanni sem tudó végighallgatásában? És ha gyermeke kínjait nem hallgathatja tovább s magára veszi a bűnt, melyet esetleg nem követett el, ha vallomása nyomán a villanyos-székbe kerül — az igazságnak lesz-e a diadala egy ártatlan ember halála?

És a gyermek? Akit megkínzottak, hogy keserves jajgatását gramofon-lemezre vehessék! Hát mit vétett a gyermek? Még ha bűnös is az apja! Tehet arról az az ártatlan gyermek? Balzsam-esőpp lesz-e a gyermeküket vesztett Lindbergh házaspár sajtó szívére egy másik gyermek fuldokló vergődése? Mert nem szabad azt hinnünk, hogy az az egész verés és kínzás mindössze egy pár nyaklevesben és tenyeresben, körmösben merült ki. A rendőrség emberei jól tudják, hogy akire nem hatottak a „third degree“ válogatott kínzásai, azt egy néhány szipogó, nyafogó hanggal nem lehet vallomásra

birni. Ha már ehhez az utolsó módszerhez folyamodtak, alapos munkát kellett végezniök. S amikor két-háromszori lejátszás után is eredménytelen maradt ez a kegyetlen gramfon-lemez, bizonyára gondoskodniok kellett, hogy új lemezt vegyenek fel, újabb sikolyokról, újabb jajgatásról, újabb kétségbeesett rimánkodásról, mert ha nem, rájön az egyformaságra az apa s megsejti, hogy az egész csak — gramfon-lemez.

Nem részletezek és nem bizonygatok tovább. Csak azoknak, akik a „szemet-szemért, fogat-fogért“ törvényével és a „megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban“ elvével szoktak előhozakodni, — azt mondom: van a Bibliában találóbb alapige is erre az incidensre. A szeretet és a megbocsátás Mestere, a szelid názáreti próféta mondja, de itt dörgő hangon és kemény villámlással a szemében: „Jobb annak, ha egy malomkövet vetnek a nyakába és ha a tengerbe vettetik, hogynem mint egyet a kicsinyek közül megbotránkoztasson“. (Lk. XVI. 2.)

A nagy, durva kezekben vergődő gyermek meg kell, hogy találja védelmezőjét az emberi szívekben. Jaj lenne a világnak és annak a sokat dicsért nyugati civilizációnak, ha csak megkínzott gyermekek jajgatásán át tudná eljutni az igazsáig!

Úgy olvasom a lapokból, Amerika közvéleménye felfigyelt a gramfon-lemez rémes hangjaira. Hatalmas mozgalom indult meg, hogy a „third degree“ kegyetlen módszereit kiküszöböljék a vallatás formái közül. A gyermek ismét megváltója lesz hát Amerikának, ha ez a mozgalom célt ér; számílatlan ezerek, ártatlanok és bűnösök áldhatják majd a megváltó gyermeket, aki őket a kínok házából saját szenvedése árán megszabadította.

Amerika nem hagyja a síró gyermeket s ez ennek a hatalmas, néha naiv, de mindig győzelmesen és frissen, élet-erővel telten fiatal nemzetnek legszebb jellemvonása. S egyuttal záloga a jövő meghódítására is.

*

Mindezek pedig — a minden érző szívben felviharzó szánalom mellett — főképen onnan jutottak eszembe, hogy manapság nálunk is sok a síró gyerek. Iskolák padjaiban, vizsgáztató bizottságok színe előtt, utcák sarkain, nyomortanyákon — sok a síró gyerek. Nem akarok feltételezni semmit. Azt sem, hogy akadhat elvetemült fő, mely gyermekei sírásán át véli megtörhetőnek egy nemzet vagy egy nemzedék hűségét multjához és önmagához. Ezt nem hiszem. A szellemi „third degree“ ilyen elfajulását lehetetlennek tartom. De — nálunk is jelszóvá kellene lennie, életprogrammá kellene válnia, önbecsülésünk, hitünk, politikánk próbakövévé kellene acélosodnia annak az amerikai jellemvonásnak, mely nem hagyja, nem tűri és megbosszulja a síró gyermeket.

Sz. I. S.

Osváth Gábor.

1861—1934.

Ez év június hó 5-én a halál ismét elvitte sorainkból a régi idők egyik kiváló munkását, Osváth Gábor volt hévizi és ürmösi lelkész, tb. esperest. 1929. év végén novult nyugalomba s rövid négy évi pihenés után a földi élet viszonylagos nyugalomát fölcserélte az örökkévaló nyugalommal. Ürmösi lelkészi szolgálatáról való lemondása után Székelykereszturra költözött, ahol házat épített s itten szemlélte bölcs nyugalommal és meglepéddel az élet folyamát, ami annál is kedvesebb volt neki, mert két leánya és három nagyreményű unokája állandóan a környezetében volt.

Osváth Gábor 1861. március hó 11-én született Kobátfalván. Apja, Osváth Márton körjegyző volt. Hat községet közigazgatott azzal a lelkiismeretességgel és tekintéllyel, melynek emléke még ma is él a lelkekben. Osváth Márton nemcsak községi tisztviselő volt, hanem annál sokkal több. Ő volt községének soha meg nem felelbezhető bírója. A „jegyző úr“ kifejezés akkor magába foglalta a teljes igazságszolgáltatást a járásbiróságtól, fel a kuriáig. Amikor községeinek valamelyikében az emberek között nézeteltérés vagy viszály támadott, a sértett fél azzal ijesztette a sértőt: megyek a jegyző urhoz! Följelentelek a jegyző úrnak! És a jegyző úr a bíraskodást lelkiismereti pontossággal elfogadta, kihallgatott és ítélte és az ítélet ellen nem volt fölebbezés, mert az ítéletet mindenki igazságosnak tartotta.

Ilyen lelki hagyaték nagy kincsével lépett Osváth Gábor a papi pályára. A teológiai intézeti évek elvégzése után két évig Székelykereszturon az akkori szokás szerint iskolafőnök és köztanító lett. 1887. novemberében hévizi lelkész lesz, innen 1898-ik évben Ürmösre megy lelkésznek s itt végezte be lelkészi szolgálatát 1929. év végén. Lelkészi szolgálatának harmadik évében köri jegyzőnek és egyházi tanácsosnak választják, innen számítva még két év múlva esperes lesz és az esperesi tisztséget viselte a lelkészi szolgálatból való nyugalomba vonulásig. A Dávid Ferencz Egyletnek a Felső Fehérkörben munkás tagja és hosszú éveken keresztül elnöke is volt. Nem tartozott az ugynevezett lázasan írók közé, de a Dávid Ferencz Egyletben irodalmi dolgozatával pályadíjat nyert, több felolvasást, számtalan elnöki megnyitót tartott s az Unitárius Közlöny régi számaiban több cikke is megjelent. A megértő pályatársak mellett az ő és családja érdeme, hogy a D. F. E.-ben a Felsőfehér-körben oly bensőséges, szeretetteljes és sikeres munka folyt évtizedeken keresztül. Bizony, a ma emberei elfeledkeznek gyakran arról, amit a tegnap odaadó munkásai végeztek. A krónikás azonban

tudja, hogy amit elfeled egy rohanó kor, annak azért megvan a maga értéke.

Nincsen semmi nehezebb, mint megállapítani egy lelkeszi munka értékét. A ma emberei azt nézik, hogy a társadalmi szervezetben milyen fokozatot ért el valaki. Ebből a szempontból Osváth Gábort föltétlenül méltánylás illeti meg, mert hiszen esperes volt életének legnagyobb részében. Mint esperes tapintatos, törvényismerő, törvényt betartó, igazságos volt. Jó közigazgatási érzékkel rendelkezett, de szigorúsága jósággal párosult s a fiatal papokat, akik rendszerint unják a közigazgatás prózai munkáját, atyai barátsággal vezette be az egyházi ügyek vezetésébe.

Mint lelkész, nyájának hű pásztorja, szeretetteljes gondozója volt. Mint esperes, az egyetemes egyház ügyeinek vezetésében mindig részt vett.

Az Isten boldog családi étellel áldotta meg. Neje Katona Sándor kitűnő tanító és kántor leánya, akivel a legbensőségesebb és legboldogabb családi életet élte. Egy fiú és négy tanítónő leánya igazolják e keresztény családi életnek igazi értékét és jelentőségét, akik különböző körben és feladatok szerint, tovább sáfarkodnak azzal a lelki örökséggel, amely az Osváth családnak sajátsága.

Osváth Gábor életében az unitárius buzgóság, szerénység és állandó munkás, lelkiismeretes lelkész, és igazságos esperes példaképe maradt fenn az utókor számára.

Benczédi Pál.

Halálozások.

Özv. Dr. Kozma Endréné, sz. Geréb Ilona, néhai Dr. Kozma Endre volt szkereszturi, utóbb kiskúnfélegyházi kir. közjegyző, szkereszturi főgimnáziumunk volt isk. felügyelő gondnokának özvegye f. év okt. 9-én, Budapesten 53 éves korában meghalt. Halálát gyászolják kolozsvári rokonai és barátai, köztük Hadházy Sándor pénztárnok, ki unokanővérét veszítette, volt Geréb Márton kolozsvári ref. koll. tanárnak és a jótékonyságáról ismert felesége sz. Kele Jankának. Négy gyermeke, 3 leány, 1 fiú és 2 kis unoka áldják emlékét. Temetése a budapesti farkasréti temetőben történt f. év okt. 11-én, nagy részvét mellett.

Kissolymosi Simó Pál egyházi tanácsos, az Unitárius Egyház Jószágfelügyelőségének hosszú időn keresztül, — nehéz forradalmi időkben elnöke, f. év október 10-én meghalt. rövid szenvedés után, életének 67-ik évében. Ott született Harasztkeréken, a Nyárád mentén, ahol a marosmentiek büszke nótája szerint: „Szebb a hal is a göbőbe, mint az öreg Küküllőbe“. Iskoláit elébb a szkereszturi, utóbb a kolozsvári főgimnáziumunk-

ban végezte és a kolozsmonostori gazd. Akadémiában oklevelet szerzett. A gazdaság, a természet iránti szeretetét hazulról hozta magával és élete fogytáig megtartotta. Egyházunknak buzgó, szorgalmas munkatársa volt, amit Vári Albert dékán afia Simónak osztálytársa és régi barátja, temetésén megható szavakkal fejezett ki. Halálát neje sz. Magyar Gizella és három nevelt gyermeke, három unokája — kiknek ha nem is volt édes apjuk, de édes apai meleg szeretettel nevelte — siratják. Temetésén egyházunk nagy számmal képviseltette magát. A Jóságfelügyelőség Purza Endre elnök vezetésével teljes számmal vett részt Nyugodjék békével, emléke áldott!

H. S.

Gyászhir. Súlyos csapás érte Dobai István vargyasi lelkész afia feleségét, kinek édesanyja, Fábián Józsefné, született Izsák Amália, életének 68-ik esztendejében, súlyos szenvedés után október 18-án Udvarhelyen elhunyt. Az elhunytnek csendes nyugodalmat, az itt maradottaknak vigasztalást kérünk Istentől.

Mindennapi kenyérünk

Hogyi jellegű éghajlatunk alatt nagy gazdasági jelentősége van a téli csapadék konzerválásának. A szinte rendszeres évi nyári szárazság gyakran egészen tönkre teszi a zöldségeskertet és leszárítja a fáról a gyümölcsöt. Az őszi ásás-szántás által konzervált téli csapadék ennek a legbiztosabb ellenszere. Az őszi megbontás által a talajt alkalmassá tesszük a téli csapadék minél nagyobb mennyiségben való felvételére és visszatartására. A darabosan hagyott őszi ásás-szántás rögai közé sok nedvesség beszivárog. A rögök a víz és fagy behatására szétmállanak. A talaj morzsalékos, laza és levegős lesz. Az ilyen talajban bőven tenyésznek a talajbaktériumok és hosszú ideig megmarad a nedvesség. Következésképpen erőteljesebben fejlődik a növényzet és könnyebben viseli a szárazságot. A tavaszi ásás (zöldséges kertekben gyakori) nagyon szárítja a talajt. Az egyáltalán nem ásott talaj (gyümölcsösökben általános) hamar kiszárad, megkeményedik és elhasadozik. Az ilyen talajban, különösen száraz nyár esetén, még sok öntözéssel sem lehet elsőrendű zöldséget és gyümölcsöt termelni.

A *gyümölcsösökben* most az ideje a fák alja felásásának a csurgóig és azontul is 1 m. körzetben jó rögösen 20—25 cm. mélyen. Ha a fák növekedése nem kielégítő és a gyümölcs apró, felásás előtt, érett trágyával trágyázzuk meg a fatányért. Az utakról, udvarról összesepert havat hordjuk az ilyen felásott területekre, hogy elolvadva majd az is gazdagítsa a talajnedvesség tartalmát.

Fagymentes napokon egészen a télvégi nedvkeringés megindulásáig végezhetjük a fák tisztogatását: oltványok koronaalakító metszését, nagyobb fák korona-ritkítását, törzstisztítását. A metszést mindig csonk nélkül, legkisebb vágási felülettel, éles szerszámmal végezzük s a sebet fakát-ránnyal kenjük be.

Most ültetett oltványokat védjük a kifagyástól: tövükre földet hompoljunk, tányérjukat szalmás trágyával takarjuk; védjük a nyulaktól is: kössük be náddal, ujságpapírossal, vagy kenjük be disznósirral.

A zöldségeskertet — ha eddig nem tettük — osszuk fel kb. 3 egyenlő táblára s minden ősszel csak $\frac{1}{3}$ -át trágyázzuk meg. Trágyázás után az egész kertet ássuk fel, de csak 40—50 cm. mélyre, mert zöldségeink gyökereiket ennél mélyebbre nem bocsátják.

Az őszi talajmunkák előtt összegyűjtött növényi hulladékot, falombot stb. földdel, sepredékkal rétegezve készítsünk komposztföldet, mely a házikertek talajának egyik legjobb javító eszköze.

A baromfiudvarban sok helyen nincs egy kis szélmentes napos zug, hol a baromfiak a téli napokat eltölthetnék s kénytelenek az ülőrudakon tartózkodni. Üssünk össze a számkura az udvar legszélmentesebb és legnaposabb sarkában kis *napozó színt*. Nehány apró és pár kötés kőré, vagy nád kell hozzá. A karókból felállítjuk a vázát, a déli oldalt nyitva hagyjuk, a többi oldalakat s a tetőt befedjük kukorica szárral, vagy náddal. Aljára száraz homokot szórunk, arra arasznyi vastagon szalmát és kész a nagyszerű napozó. Ide helyezük el az itató edényt, a tojófészkeket, a szalmába szórjuk a szemes eleséget s így állataink pár nap alatt oda szoknak. Így hasznosítjuk a kevés téli napfényt, mely előnyösen befolyásolja a tojástermelést. 20—25 tyúk részére 2.5 m. hosszú, 2 m. széles, elül 1.80 m. hátul 1.50 m. magas alkotmány elég.

Lőrinczi László.

Felhívás. A Teol. Akadémia Igazgatósága felhívja mindazokat a teologusokat és gyakorló lelkész-növendékeket, akik az 1935—36. és 1936—37. tanévre megüresedő oxfordi ösztöndíjra pályázni óhajtanak, s a későbbben kitűzendő versenyvizsgán részt venni akarnak, hogy ezen szándékukat a teológia akadémia dékánjánál 1934 november hó 15-ig jelentsék be. A vizsga tárgya latinból Cicero: „De amicitia“, Márk evangéliuma görög szövegének fordítása és angol nyelv. Kolozsvár, 1934 okt. 18. Vári Albert.

Le foyer de l'ame.

A belgiumi szabadelvű keresztény gyülekezet Charles Wagner ismeretes párizsi temploma után „*Lelki Tűzhely*”-nek nevezi templomát, ahol az élet küzdelmeiben elfáradt ember összegyűl, hogy táplálékot, új tüzet nyerjen.

Belgium sokat szenvedett a világháború alatt. Népe keresztülment sok és nehéz megpróbáltatásokon. A kicsiny országban több mint nyolcmillió ember él, egymást megértve és megbecsülve. A francia és flamand felírások egyformán bizonyítják, hogy egy földön két nép is megfér egymás mellett, hogyha tiszteli és megbecsüli egymást. Hivatalt csak az viselhet, aki mind a két nyelvet egyformán bírja, az iskolák és egyetemek kétnyelvű előadásai azt bizonyítják, hogy a kisebbségi kérdést meg lehet oldani, ha meg van a kellő akaratunk és elhatározásunk hozzá. Az ország lakóainak túlnyomó része római katólikus. Csak kevesen tartoznak a különféle protestáns felekezetekhez, melyeknek hívei alig érik el az 50.000 lélekszámot. Az összes különféle protestáns felekezetek és egyházak együttesen alkotják a „*Fédération des Eglises protestantes belges*”, melyben az orthodox és modern egyházak közösen dolgoznak. Azoknak száma, akik a protestantizmus köréből annak szabadelvű ágához tartoznak, körülbelül 1200-ra tehető. Egy szervezett egyházuk van *Bruxelles*-ben, egyetlen lelkésszel Paul *Teissonieré*, aki hívei számára minden vasárnap este tart istentiszteletet. *Bruxelles*-en kívül még két vidéki városban van szórványuk. Lapunk legközelebbi számában a belga szabadelvű protestáns lelkész tollából hozunk egy ismertetést, mely a mozgalom kialakulását és jelenlegi helyzetét fogja vázolni.

E hó 14-én este alkalmam volt a gyülekezetet meglátogatni, részt vettem az ifjúsági egyesület összejövetelén és az istentiszteleten, ahol néhány szóban francia nyelven ismerttettem előttük a magyar unitárius gondolat lényegét, a magyar unitáriusok helyzetét. Lelkészüik válaszában örömeinek adott kifejezést, hogy a legrégebb unitárius egyház képviselőjét üdvözölhetik gyülekezetükben, s az egyik legfiatalabb testvér szeretetével köszöntenek minket s fordulnak a magyar unitarizmus lelkiismereti szabadságot, hitet és szeretet ápoló gyülekezetei felé.

Bruxelles, 1934. október hó 15.

Ferencz József.

BIBLIA ÓRA

November első hetében olvasd: a 22. zsoltárt. Ezt a hónapot fordítsuk a szenvedés értelmének keresésére. November 15. szomorú dátum az unitárius vallás történetében. Egyházalapító püspökünknek Dávid Ferencnek vértanú halála erre a napra esik. A dévai börtön sötét, nedves cellájában az ő lelkében is bizonyára felhangzott a kiáltás: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet? Nem volnánk emberek, ha a megpróbáltatásnak, a megveretésnek, a keserűségnek, a lelki szárazságnak napjaiban a kételkedés távol maradna tőlünk. Kételkedés nélkül élni csak Istennek magának adott meg. Ő a teljes bizonyosság, hiszen Ő mindent, de mindent a végső igazság fényében lát. Ő tudja, hogy mire való a mi szenvedésünk, Ő látja, hogy egyszer minden sötétség fényre változik, Ő a mi mindennapi bukdácsoló életünk is a végső győzelem diadalához mérve szemléli. S ezért fenséges nyugalom, kételkedésmentes bizonyosság ül az isteni ábrázaton. Mi azonban, kik küzdünk e földi téreken, sokszor veszítjük szem elől a fényt s a setétségben jajszavunk így kiált: „Ne légy messze tőlem, mert közel a nyomorúság és nincs aki segítsen“.

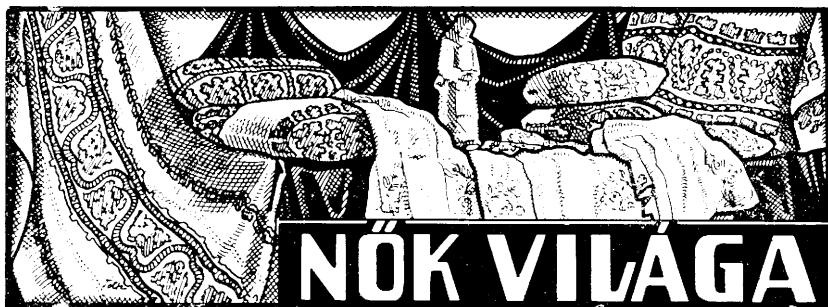
November második hetében olvasd: a 16. zsoltárt. „Tarts meg engem Istenem, mert benned bizom“. Ez a kiáltás ugyanabból a lélekből szakadt fel, amely az előbb az elhagyatásról panaszkodott. A fájdalmaink megsokasodhatnak, ha más istenek után futkosunk, szenvedéseink elgyötörhetnek, ha idegen oltáron mutatunk be áldozatot s ekkor méltán üritjük ki a szenvedés poharát. Ez a szenvedés a gyógyító szenvedés, amely azért látogat meg, hogy magunkhoz térjünk, hogy bűneinket levetközzük, hogy jobbik énünket ismét megtaláljuk. De amikor ismét visszatalálunk Istenhez, akkor a kételkedést a bizonyosság öröme váltja fel: „az Úr az én osztályos részem és poharam“. „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nékem“. A szenvedéseknek egész vihara száguldhathat végig életeden, légy nyugodt, mert a szenvedések tisztítanak. Megtisztítják a levegő eget körülötted. Felemelnek a föld sűrű, poros légköréből egy tisztultabb világra. Fent szabadon lélekel, alant csak fuldokolsz. S ezt a nagy jótéteményt Isten végzi veled a szenvedések útján. Örülj a szenvedésnek, ha egyáltalán örülni akarsz a tisztább életnek. Nincs magasabb élet, nincsen öröm, nincsen Istenlátás szenvedés nélkül. Szavak nélkül sohse fogod kiáltani: „a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké“.

November harmadik hetében olvasd: 2. Kor. 4. rész 8—18. Van egy más szenvedés is: a másokért való szenvedés. A testvérekért, a jövődöért való kereszthordozás. Ez megvált, ez fölemel sokakat. A te Jézusod ezt a keresztet hordozta, mert azt akarta, hogy a keresztet szemlélve neked életed legyen. Azt akarta, hogy te meglásd az ő végtelen szeretetét és bizonyoságot szerezz róla a keresztthalálban. S azóta is, követői számára szükséggé vált az önkéntes halál. Hogy bizonyoságot tegyenek, hogy nem csak szájukon, hanem szívében hordozzák a szeretetet. Pál apostol és Dávid Ferenc ékes példái a kifogyhatatlan testvéri szeretetnek. Vállalták, hogy a halál bennük munkálkodjék, hogy az élet mibennünk élhessen. Ők hittek és szóltak, hogy egykor késő utódok, mi is hihessünk és szólhassunk. A külső elomolhatott, a lélek kiszaladhatott, a test összerogyhatott, a szív dobogni megszünhetett, de az örök dicsőség be nem borult, a láthatatlan világ el nem omolt, hanem a halál láttán égi seregek ujjongtak s a föld megremegett és így kiáltott: ez Isten fia volt! A kétségeskedést bizonyosság váltotta fel, a getsemáni sötét éjszakát a feltámadás hajnala, a borzalmas dévai börtönt a mennynek tisztasága követte.

November negyedik hetében olvasd: Máté 5. rész 10—16. Ez a jézusi magyarázata a szenvedésnek, még pedig az örök igazság fényében. Ez az evangéliumi részlet egyszer és mindenkorra leszögezi azt, hogy a szenvedés örök prófétai sors. Akik előttetek voltak s akik utánatok lesznek, mindig így fognak szenvedni azért, hogy magasba néztek, nagyot mertek, vagyis vállalták Istentől a prófétai megbízást. Akarsz-e testvérem só lenni, hogy a világ meg ne romoljon, akarsz-e fény lenni, hogy mások is lássanak meggyújtott gyertyánál, akarsz-e magas várban lakni, hogy az emberek tudják: ott van a mi őrizőnk, ott van a mi védelmezőnk. Nos akarsz? Akkor el kell vállalnod az összes következményeket: a háborúságot, a szenvedést, mint ahogy a te lelki vezéridek, Jézus Krisztus és az ő alázatos, kicsiny szolgálója Dávid Ferenc vállalták. Ne félj a következményektől, hanem csak bizzál. A kereszt felmagasztosul, a börtön glóriába öltözik, az egész mindenség oda figyel s a szférák zenéjével harsogva zengi: „övék, övék a mennyeknek országa“.

(Bibliás.)

Unitárius Naptár. Ertesítjük lelkésztársainkat és hiveinket, hogy a naptár 1935. évi példányainak szétküldését november hó első napjaiban megkezdettük s fokozatosan küldjük szét, úgy, hogy november közepéig mindenütt megkapják. Ahol a kézhezkapás sürgősebb volna, kérjük, jelezzék az Iratterjesztő címére. A szerkesztőség.

A D. F. Unitárius Nők Országos Szövetségének hivatalos rovata.

Néhány évi szünetelés után a Közlöny olvasói viszontlátják a „Nők Világa“ rovatot. Midőn évtizedekkel ezelőtt megindult ez a rovat, a mi nőink világát többé-kevésbé gondtalan jólét jellemezte. Ma, midőn a gazdasági válság nyomasztó hatását senki sem érzi olyan keservesen, mint mi, feleségek, anyák, vagy egyedülálló nők, — inkább, mint valaha, szükségünk van arra, hogy újra megkezdjük e rovatot, még pedig országos női szervezkedésünk szolgálatában.

Isten segítségével óhajtjuk kezdeni, adja a Mindenható, hogy nőszövetségeink munkássága valláserkölesi alapon megszervezett anyaiság legyen, mely felelőssége teljes tudatában komoly feladatok vállalására képes ősi egyházunk társadalmi és alkotmányos keretein belül szebbé és jobbá építi a következő nemzedék nőinek világát.

Az Unitárius Nők Országos Szövetsége folyó év október hó 17-ikén Kolozsvárt tartotta meg ez évi rendes közgyűlését nagy érdeklődés mellett. Bővebb tudósítást a közgyűlés lefolyásáról jövő számunkban közlünk. (Nők világa.)

A kolozsvári Unitárius Nők Szövetsége Dr. Mikó Lőrincné vezetése alatt Torockó szakértelemmel összegyűjtött népművészeti kincseiből Tóth István festőművész irányításával kiállítás rendezett, melyet október 14-én a főtisztelendő püspök úr távollétében felesége, dr. Boros Györgyné országos nőszövetségi elnöknő nyitott meg meleg szavakkal.

A kiállítás fényét különösen emelte, hogy több kedves torockói hitrokonunk, dacára az őszi munkaidőnek, ünnepi ruhát öltve, saját magán mutatta be szín pompás viseletüket. E helyen is hálás köszönetet mondunk áldozatra kész közreműködésükért, valamint mindazoknak, kik értékes régi népművészeti tulajdonait szívesek voltak rendelkezésünkre bocsájtani.

Gidófalvyné Pataky Etelka és Dóczyiné Berde Amál szebbnél szebb torockói festményei és Ekárt Dusi finom vonalú menyecske szobra nagyszerűen egészítették ki a szakértelemmel összegyűjtött gazdag anyagot.

A kiállítást, mely általános és megérdemelt tetszést aratott, különösen élvezték azok, akik Kelemen Lajos kitűnő magyarázatait és Dóczyiné Berde Amálnak, a megnyitáskor tartott előadását hallották. Utóbbit egész terjedelmében közöljük, remélve, hogy régi büszkeségünk, Torockó, e hivatott ajkáról jött méltatása, minden unitárius nő lelkében visszhangra talál: ,

A száz esztendő szoba.

A hajdani képzőművészeti kiállításokon az volt a kívánatos, hogy legyen a kiállításnak valami kiemelkedő darabja, ami az érdeklődést fokozottabb mértékben magára vonja s amit aztán a kiállítás klójának neveztek.

Ha végigtekintünk e pompás kiállításon, bizonyára senki sem ellenkezik velem, ha azt mondom, hogy ennek is megvan a maga szenzációja, az a százesztendő butorzat, amelyre ránézve, nemcsak gyönyörködünk, hanem megindul a lelkünk és önkéntelenül adódik ajkunkra a sóhaj: Istenem, mi mindent is láthatott ez az öreg butor.

Száz esztendő nagy idő, de ha meggondoljuk, hogy ebbe az időtartamba beleesik a magunk, a szüleink és nagyszüleink élete, talán nem lesz nehéz a látott és hallott emlékeken át betölteni ezt az űrt, rekonstruálni azt az életet, ami e körül a berendezés körül forgott. Haladjunk hát le emlékezetünk lépcsőjén a dátumig, amikor ez a bútor született, és próbáljuk onnan nagy, vázlatos vonásokban, foltokban magunk elé vetíteni a múltat.

Száz év előtt is éppen úgy kelt fel a nap Torockón, mint mostanában. Először csak félszemmel, mert a hatalmas Székelykő hátat vet neki. Az átellenes oldalon a Tilalmas hegy a község határáig nyújtja le erdőborította lábait. Ezt az erdőt irtotta ki a régi idevalósi ember, midőn megalkotta azokat a sajtáságos gerendás házakat, amelyek, talán a gyakori tűzvész miatt, egyre ritkábban találhatók még Torockószentgyörgyön is. Kivágta a gerendákat és sokszor az élő fába róttá bele a ház négy sarkát, aztán félig rakta kívülről kövel, hogy el ne takarja a favázat, reátett egy viharálló háztetőt, kifestette az ablakszemeket vörösre, s ezek adták a ház tipikus formáját.

Ebbe a házba került a gyantáros bútor, amelyet a gazda, vagy egy gyakorlott iparos fenyőfából állított össze, valamely

színnel alapozott és aztán kifestett szebbnél szebb mintázatokkal. Figyeljük meg a barokk hatás alatt álló dús minta vonalait, micsoda könnyedséggel és egyszerre vannak odavetve. Kedvezett persze az anyag is, az az enyvében oldott meleg festék, amely vigan enged az ecsetnek, de mindenesetre nagy technikai és feltétlen jó színérzékét követelt, mert a festék a száradás után halványodott, a lakkozás után pedig besötétedhetett. Ezért a gyantás lakkhasználat miatt a neve *gyantáros bútor*. Ehhez szőtte, fonta, seritette, varrta a maga varrottasait a torockói fehérszép. Miként a bútor, úgy a himzések és csipkék is kimondottan a saját vagy falujabelije használatára készültek, de mint kereskedelmi cikk nem szerepeltek. E varrottások közel rokonságban állanak a kalotaszegivel, úgy az írásosak, mint a szálán varrottak, csakhogy rajzuk keményebb és a vagdálást nem alkalmazzák.

A ház legszebb ékessége mindenkoron maga az ember volt Torockón, a saját nemzeti viseletében. Ez a ruházkodás érdekesen egyesíti magában a germán hatásokat, a magas pártát, a merev vonalakat, de ezekbe a formákba beleharsan a magyar színezés, a kalotaszegi kötény, a török emlékü piros csizma, keveredve a hazai termésű bőrökkel, bárány, róka stb. Lehet, hogy a kalotaszegi viselet artisztikusabb, mert a test formáit hűbben követi, de ami a színgazdagságot és a változatosságot illeti, a torockói előtte áll, hiszen nemcsak az életkorok szerint más az öltözködés, de a népnek külön megvan az ő ünneplő és viselő ruhája. Az az ünnepélyes, a mozdulatot mérséklő díszruha nem alkalmas ahhoz a szigorú munkához, amit a torockói népre rónak a hétköznapok.

A természet sajátságosan, itt mindent a legegyszerűbb geometriai formákba, a háromszögbe fog össze. Háromszög alakú a Székelykő nagy mérője, az égbenyuló háztetők, lábunk alatt a sziklatörmelék és az unitarizmus is a legegyszerűbb formába foglalja a hitet. Csoda-e hát, ha ez a nép, amely valósággal a sziklából sajtolja ki kenyerét s a szikla mélyébe száll az ércékért, a föld felett pedig évszázados pereket folytatott az igazságért, s sok külső és belső szigorú kényszer hatására maga is zárkózott magatartást vett föl? De miként az aszkézis váltja ki a lelkekből a legragyogóbb látomásokat, úgy borul ezekre a sűrke míves-napokra Torockón a ragyogó vasárnap, mikor felnyílnak a tulipános ládák tetejei és azokból mint a manók kincsei ömlenek ki a narancssárga, skárlátpiros, türkizkék, smaragdzöld selyemkendők, nehéz himzettek, vert aranycsipkék, amelyekbe öltözöttek a torockói menyecskék és lányok, mint valami lepkék röpködnek a középkori vártemplom körül. Mozdu-

lataikban olyan sajátságos ritmus van, mely az úrvacsora vé-
telüknél is megnyilvánul és amelyet én, mint annyiszor han-
goztattam, sem szóval, sem ecsettel visszaadni nem tudok, erre
a jövő filmje lesz hivatva.

*

Torockóról, e holdbeli kis országból, — amint Jókai ne-
vezte, — két út vezetett a nagyvilág felé. Egyik Tordának, a
másik Nagyenyednek. Mind a két út részben, különösen
az enyedi, a Kőhöz sziklafalai közt zuhogó hegypatak medré-
ben. Az én nagyapám, aki Nagyenyeden a Bethlen-kollégium
ügyvédje volt s így vitte annak perét a Thoroczkai-családdal,
egy mottót ismert az ilyen kiszállásain: „Csak a kőbe nem
esteledni.“ Ezt vallják a torockóiak is, mert leginkább napvi-
lág és csapatostól szoktak hazafelé indulni az enyedi piacról.
Hetenként ugyanis háromszor járnak be oda fával, mésszel, kő-
vel s már hajnalban kell indulniok, hogy a vásárról le ne ma-
radjanak. Ezért láttam én annyiszor zúzmarásan a rókaprémet
s megértettem azt a sajátságos kendőkötést, amint a torockói
asszony azt a kemény kendőt odaszorítja a homlokához. Védi
vele magát a maró szelektől, hiszen mikor a templomba megy,
meglágyul az egész kendőkötés formája. A kereskedésben a nők
is résztvesznek. Egressel, dióval és veteménymagvakkal csi-
nálják az üzletet. Amikor leterítik a régi varrottast a földre
és arra kirakják a százféle színű kis zacskót, amelyben pap-
rika, köménymag, paszuly stb. tarkállik, ez valóságos élő víz-
festmény. Hanem a legkeresettebb árucikkük mégis a kenyér.
Ez volt a malomkőformájú, verthéjú, szürkésbarna jóízű ke-
nyér, amin magam is felnőttem és talán azért is ragaszkodom
úgy a torockóiakhoz.

Az élelmesség vérében van a torockóinak. Hiszen a mult
század vérzivatarait is úgy tudta elkerülni, hogy az ellenség
közeledtére trombitált és dobolt. Az ellenség aztán nem merte
megtámadni, azt hívén, hogy nagyszámú katonaság tartózkod-
dik a községben. Annál is inkább hihették ezt, mert a környező
sziklák százszorosan verték vissza a hangokat. Elpusztult azon-
ban az életet adó város, Nagyenyed, mikor a kollégium
könyvtárából járdát raktak; ám az újjáépítés munkájához a
Thoroczkai-család nyújtotta segítő kezét. Így élt a két közös-
ség egymásrautaltságban, egymásra találva. A megmenekülés
szerencsés körülményei és a kialakult életformák tették aztán
alkalmassá Torockót arra, hogy a népművészet hazájává legyen.
Ez az állapot tartott egészen a századfordulóig. Magam emlék-
szem még arra az időre, mikor mint kis gyermek ezt az uta-

sítást kaptam Torockón: „Ha pedig a főszolgabíróné látogatába jön, kezet kell neki csókolni, mert amiért ő népi ruhában jár, azért ő uriaszony...“ Ma, midőn a nép maga felhagy a viseletével, igazán hihetetlenül hallatszik ez, s magam is alig hiszem, hogy velem történt meg.

*

A századforduló lényeges változásokat hozott a népi életbe. Az utak megjavultak. A közlekedés könnyebbé vált a vasút révén, újságot olvasott a nép és az egész világ művészetét átjárta az az áramlat, hogy le kell hajolni megfrissülésért a nép művészetéhez! A művészek nyomán a laikusok is igyekeztek szerezni maguknak azokból a népi tárgyakból, amelyek eleddig a falusi embert szolgálták ki és gyönyörködtették. Így kerültek piacra a népművészet darabjai s mert a kereslet folytonos volt, az utánpótlást a háztáj és a vásárló közönség követelte, nem volt a népnek ideje a régi odaadó módon újra elkészíteni azt. Ezért a könnyebb oldalához nyúlt a dolognak, bolti vásznat és fejtőt vásárolt. Egy kereskedő barátom beszéli Nagyenyeden: Akkora megrendeléseket tettünk Angliában gyapotból, hogy a gyár direkt „torockói“ néven hozza forgalomba az az árúját. Akik azonban megindították a népieshez való közeledést, nem így képzelték el. Hiszen boldogult Izabella főhercegnő, a népművészet mecenása, a rendelkezésinél Torockón is a legeredetibb durva házivásznak és az ősi minták hű alkalmazását kérte, de mit tudja a laikus, hogy mi a különbség a vászonneműek közt, neki minden mindegy, csak egy népies darabja legyen, amivel a városi lakásába egy kis falusi levegőt beviessen. Így satnyultak a himzések és az ízlés annyira, hogy ma már még azok is, akik az új jelszavak szerint ismét igyekeznek a hűséghez visszatérni, még ha legszebben is visszaadják a dolgokat, érzik munkájukon valaminek a hiánya, mintha nem az első kézből, hanem másolatot kapnának. Mert hiányzik munkájukból az alkotó erő s a fantázia játéka, azok a kis apró félrelépések, elrajzolások, kihagyások vagy beletoldások, amelyek az eredetiség bélyegei. A sorvasztó körülményekhez járult a katasztrófális világháború, amely végigvonulva a földön, még az olyan eldugott helyet sem kímélte, mint Torockó.

Lépjünk csak be a cinterembe, ott hirdeti a szomorú oszlop, hogy Torockón is elhult az ifjúság színe-virága és éppen az a nemzedék, amely hivatva lett volna a régimódit tovább ültetni. És ha ez a korosztály hiányzik a közéletből, mennyire hiányzik a művészetből is, hiszen ez a generáció nőtt fel a régi gúnyában, ősi szokásokkal. A háború neveltjei csak azt hallották odahaza,

hogy nem telik a drága pártára és mindegy, hogy piros-e a csizma, vagy fekete, csak lábbeli legyen. És az ifjúság nem is lelkesedhetik a viseletért. És akinek módja volt reá, vajjon volt-e hozzá kedve, játékos és csapongó, amely a művészet ápolásához szükséges? -

Hiszen csak az ilyen hatásoknak tudom én be azt, hogy az olyan rendezett, egységes községnek, mint Torockó, nincs egy kis zenekara ...

*

A népművészet élete hasonlít a vadvirágéhoz. Minél szélesebb körben terjed a civilizáció, annál kisebb körre szorul az ő világa.

Mondják, hogy mikor az első vasutat építették Erdélyben, a munkások egyhelyt térdig jártak a virágban és ezt a helyet Virágosvölgynek nevezték el. Ma pedig csodálkozva kérdi az utas, honnan vette e kopár hely ezt a regényes nevet? Malonyai Dezső szerint a népművészet testén is az első sebet a vasut ejtette. Mert a technika vívmányai, miközben felszabadítják a népet röghözkötöttségéből, ugyanakkor megrabolják képzelő erejét.

De e tudat birtokában nem kell elcsüggednünk. Mert szent meggyőződésünk, hogy a szépre törekvés isteni adomány, erő, amelynek alkotásait, a változó élethullámok néha elsöprik, de miként a többi nagy alkotóerő, tűz és víz is néha elsikkadnak, úgy ez az erő is eliszapolódik valahol, de mikor a változás hullámai elültek, az új életformák kialakulnak, *ez az erő is ismét megmozdul*, hogy valahol, nem is sejtett úton és általunk sohasem is képzelt formában fellobbanjon, minket csodába ejtsen és a szépért lelkesedni tovább ösztönözzön.

Dóczyné, Berde Amál

Nyilvános nyugtázás. A Csifó Salamon alapra az utolsó nyugtázás óta a következő afiaitól érkeztek adományok: Dr. Ferenczy Géza 300 L., Péter Rózsika 100 L., Komjátszegi Géza 100 L., Simén Domokos 100 L. Tisztelettel kérem Csifó Salamon tisztelőit, barátait, hogy az alapítvány gyarapítására, méltóztassanak adományukat hozzám küldeni, eddig befolyt: 12,900 L. Kolozsvárt, 1934 okt. 22. Hadházy Sándor pénztárnok.

A természet világából

Magyar földi kutya (*Spalax hungaricus* Nhr.)

Ennek a rendkívül jellegzetes magyarföldi állatnak életéről vajmi keveset tud a nagyvilág, pedig Erdély területén is sokszor kifordul az eke nyomán. Nagysága 17—20 cm. között mozog, így felér egy faroknélküli mókussal. A tudomány számára az első példányokat a nagy magyar alföldről fogták, honnan a „*hungaricus*“ elnevezése is ered. A Duna és Tisza közt földi kutya és vak kutya, Zalamegyében heréc néven ismeretes. Igen érdekes a földi kutya elnevezés azért, mert semmiféle összefüggés nincs közötté és a kutya között. Hiszen a kutya rokonait a farkasok, sakálok, rókák képezik, míg a földi kutya rokonsága a nyul, hörsög, ürge, mókus felé mutat. Ezért egy sok tízezer évvel földalatti élethez alkalmazkodott rágesáló állattal van dolgunk, mely soha jószántából napvilágra nem jön. Látószerve nincsen. Csökevényes szemeit fejbőre teljesen leakarja. Feje testénél vastagabb, hatalmas metszőfogai uralják feje elsőrészét.

Magyar földi kutya.

Tóth István festőművész tollrajza.

Hamvas, fekete-szürke bundája nagyon lágy és tartós, ezért egyik legdrágább prémet szolgáltatja. Erdélyben Kolozsvártól Brassóig, Szebentől Nagykárolyig mindenütt található. A Kolozsvár melletti konyhakertekben pedig nagy károkat okoz. Földalatti járatiban sokszor félmázsányi hagymát, veteményt és földi mogyorót találnak. Sok ember tanulhatna a Földi ku-

tyától, mert ez állandóan dolgozik és gyűjt, míg sokan az emberek közül azt várják, hogy őket a társadalom tartsa el, még akkor is, ha nem dolgoznak.

Ősorrzarvú-lelet az udvarhelymegyei Szentmihály községben.

A kihalt állatok lelőhelyei eggyel gazdagodtak, amennyiben Kovács János szentmihályi lakos egy orrszarvú állkapcsot talált homokkő konglomerátumban. E lelet értékét főképpen ritkasága emeli; Erdély területéről még Oláh-Csaholy, Szilágymegyéből ismerünk hasonló kövületet.

Ritka növényt találtak a homoródalmási barlang környékén.

Bányai János neves természettudós, fia és Horváth József főiskolai hallgató kíséretében a barlangtól nem messze levő Fehér patak suvadásos erdő talaján megtalálta az Ernyős kortikét (*Chimaphila umbellata* L. Nutt). Ezen felfedezésnek azért van nagy jelentősége, mert Baumgarten J. G. híres erdélyi botanikus a Szent Anna-tavat említi meg előfordulási helyéül, de Simonkai nem találván meg többszöri keresésre sem, így ezt az előfordulási helyet megkérdőjelezte. Bányai új adata e szép növényi ritkaság eddigi kétes előfordulását tisztázza.

Szőlőszüret a Torda-hasadékban.

A Torda-hasadék mészkői bejárata felől van egy igen szép verőfényes déli oldal, amelynek az a nevezetessége, hogy a szőlő (*Vitis vinifera* L.) bár apró szemekben, de igen jól megterem. Soha nem permetezi senki, letakarni sem szükséges, mégis dúsan terem. Ennek az őstermészet ölen emberi támogatás nélkül élő szőlőtökének olyan tulajdonságai vannak, melyek kellő szakértelem mellett az erdélyi szőlők betegség ellenállóképességét növelni lehet. A hasadéki szőlő eredetére vonatkozólag két eset lehetséges: ősi idők óta, mint embertől kevésbé látogatott helyen megmaradt, vagy pedig állatok hordották oda abban az időben, mikor a környéken szőlő termett. Igen érdekes dolog az, hogy a Torda-hasadéki szőlőhöz hasonló szőlőfajta ma Erdély területén nem terem.

Rovatvezető: Ifj. Hadházi Sándor.

Dávid Ferencz haláláról a kolozsvári egyházközség és a D. F. Egylet ünnepélyes istentisztelet keretében emlékezik meg november 11-én d. e. 10 órakor a templomban. Imát mond Ürmösi Károly esperes, prédikál Szent-Iványi Sándor lelkész, énekel Puksáné Boros Irén úrnő, Útő Mária zenetanárnő kíséretével és a Theologiai Akadémia férfikara Útő karnagy vezetésével.

Főtisztelendő Püspök urunk egészségi állapota teljes rendbehozása végett egy néhány hétre szanatóriumba ment. Állapotában — Istennek hála — semmi aggodalomra okot adó helyzet nincs, csak teljes nyugalomra van szüksége. Ezt megkísérelte a nyáron is, de a hivatalos ügyektől és a mindegyre „nagyon fontos kérdésben beszélni akaróktól“ nem tudott elzárkózni. Ezért volt szüksége, hogy kiszakítsa magát a hivatalos környezetből. Hisszük és meg vagyunk győződve, hogy pár hét múlva kipihenve, és felfrissülve, újult erővel tér vissza közénk.

—si.

Kovács Imre kálnoki lelkész nyugalomba vonult 44 évi szolgálat után. E. K. Tanács kérelmére f. évi október 1-től mondotta ki nyugdíjazását. Kibúcsúzása október 7-én volt. Főtiszt. püspök úr szolgálatait méltányoló megleghangú búcsúlevélben mondott köszönetet a maga és az E. K. Tanács nevében a hűséges és buzgó szolgálatért, melyet mindig szeretettel és jókedvvel végzett. Mi is a magunk részéről kívánjuk, hogy áldott jó kedélye és egészsége ne hagyja el s Isten segítségével élvezhesse a nyugalom idejét még számos évekig.

Leikészi kinevezés. A megüresedett kálnoki leikészi állásra a Főtiszt. püspök úr Rostás Dénes erzsébetváros—medgyesi h. felkészt nevezte ki. Rostás leikésztársunk ügybuzgó és odaadó leikészi szolgálatával rászolgált erre az előlépésre s hisszük, hogy székely népiünk szeretetét és bizalmát hamar megnyeri. Isten áldása és segedelme legyen vele!

Az Erzsébetváros—Medgyes-i társegyházközségekbe, h. leikészeknek Bede Béla aranyosgyéresi szórványgondozó s. leikészt nevezte ki. Október 14-én köszöntött be.

Főtiszt. püspök úr kinevezte segédleikészeknek: Kiss Tihamér leikészelöltet Brassóba, Bede Emil leikészelöltet Dicsőszentmártonba, Szathmáry Géza leikészelöltet az aranyosgyéresi szórvány gondozására.

Tanítóink közül E. K. Tanács nyugalomba bocsátotta Vas Lajos nyomáti énekvezér-tanító afiát folyó évi szeptember 1-től kezdődőleg. Vas Lajos 40 évig vitte a kántor-tanítóság küzdelmes szép munkáját nyomáti egyházközségünkben hives és szorgalommal és kitartással. Adja a mindenható Isten, hogy a megérdemelt nyugalmat élvezhesse jó egészségben.

Nyomátra a főtiszt. püspök úr Pálffy Lajos küküllődombói 3-ik tanítót helyezte át, aki, reméljük, ifjúi erővel és kitarással fogja végezni munkáját.

Dicsőszentmártonba kineveztetett Simon Anna sepsikőröspataki tanítónő, helyébe pedig Bozsóky Vilma okl. tanítónő. Ugyancsak Dicsőszentmártonba küldte ki püspök úr Bede Emil gyakorló éves theologust segédleikészek az Angliába, tanulmányútra távozott Gálfi Elek helyébe. Bede Emil Kolozsvárt szép munkát fejtett ki az ifjúság körében, hisszük, hogy új állomáshelyén is sikerrel fog munkálkodni. Isten segítse!

Unitárius Istentisztelet Aradon. Ürmösi Károly esperes — az aradi unitáriusoknak a püspök úrhoz intézett meghívására — folyó évi október első vasárnapján, d. e. 11 órakor istentiszteletet tartott az ág. hitv. ev. templomban, amelyet a testvérfelekezet előljárósága — ez alkalommal is — a legszívezebb előzékenységgel engedett át; annyira, hogy az előzőleg megtartott ág. hitv. evangélikus istentisztelet végeztével a soros leikész hirdetésében is felhívta a figyelmet a folytatólag tartott unitárius istentiszteletre. Az istentiszteleten mintegy 150 hall-

gató volt jelen, akik nagyobb részben más vallásuak voltak. Jellemző az istentisztelet jótékony hatására, hogy 44-en vettek úrvacsorát, akik közül csak 15 volt unitárius. A kántori tisztet az ág. hitv. ev. kántor leánya töltötte be, aki egyik unitárius hívünknek felesége. Közreműködött még az Istentiszteleten hegedűszóolóval Úrmösi Jenő h. zenetanár is. Az úrvacsorai kenyeret Dávid Albertné, az úrvacsorai bort Buzogány Márton hitrokonok adományozták. Az istentisztelet lehetővé tételében igen nagy érdeme van Hacker Mór hitrokonnak. Ez alkalommal az esperes aradi unitárius hiveinket meglátogatta, köztük néhány, Enlakáról pár évvel ezelőtt odatelepedett családot is. *i—y.*

Kérés olvasóinkhoz bihari egyházközségünk érdekeben. Egyházközségeink előljáróságainak és olvasóinknak szíves figyelmébe ajánljuk azon körülményt, hogy a bihari leányegyházközség, amely a közelmúltban alakult meg s jelenleg mintegy 70 lelket számlál, nagy erőfeszítésekkel egy imaház építésbe kezdett s azt a tél beállta előtt be akarja fejezni. Szükség volna azonban a befejezéshez 15.000 lejnyi összegre. Ezért azon kéressel fordultak az egyházi főhatósághoz, hogy támogassa őket az unitárius testvéregyházközségeknek a jelzett cél érdekében való segítségül hívásával. Ezt a kérést ezennel szíves figyelmébe és testvéries pártfogásába ajánljuk egyházközségeinknek és minden olvasónknak, annyival is inkább, mivel a hiányzó összegből egy-egy egyházközségre aránylag csekély összeg esnék — és ezzel igen fontos célt segítenénk elő. Adjuk meg ezt a segítséget. A nagyváradi disputáció nyomán annak idején felgyúlt fáklyát lassanként az idők viharai kioltották. Most egy szép reménnyel biztató új őrűz gyúlt ki. Védjük meg a kialvástól!

Az 1934—35. isk. évben a theol. akadémia igazgatósága az első évre nyolc hallgatót, köztük egy nőt vett fel.

A kolozsvári főgimnáziumba 184 tanuló iratkozott be, ezek közül 123 unitárius; az I. osztály létszáma 36.

Alapítói díj 1000 lej, minek ellenében az Unitárius Közlöny ingyen jár!

Schullerné Sillay Erzsébet: Én az Úrnak énekelek. Versek. Irógépelt és sokszorosított kiadásban jelent meg, húsz verse az írónőnek, kit lapunk olvasói már több közölt verséből ismernek. Nem reklám és nem hirdetés hát, hogy írunk róla, hiszen e könyvecske nem került könyvtárosi forgalomba, nem is tudjuk, lehet-e belőle még kapni. Az a mélységes vallásos érzés azonban, mely a könyvecske minden sorából kicseng, annyira meghatja az olvasót, hogy megjelenéséről, bár pár sorban, hirt adni szükségesnek láttuk. Annyi mindenről dalolnak a ma poétái, — e sorok írója azonban bebizonyította, hogy a vallásos líra még mindig alkotni és hatni tud, csak tiszta és érző lélek kell hozzá. Isten segítse még sok hasonlóan szép vers írására.

Sz. I. S.

János Zsigmond erdélyi fejedelem élet- és jellemrajzának az előfizetési felhívását annak idején úgy bocsátottam ki, hogy a munka 16 ív terjedelmű és előfizetési ára 100 lej lesz. A bécsi állami levéltár anyaga azonban úgy megnövelte a mű terjedelmét, hogy 24 ívre emelte fel a János Zsigmondról szóló munkámat s így a nagyösszegű nyomdai költség miatt kénytelen vagyok a mű előfizetési árát 100 lejről 120 lejre emelni. Egyben mély tisztelettel kérem nagybecsű előfizetőimet, szíveskedjenek ezt tudomásul venni s azt is, hogy a felemelt árral legjobb esetben is a csaknem 40.000 lejt kitevő nyomdai költséget, ha megkaphatom. Az újabb előfizetőket kérem és várom, igaz tisztelettel: Szentmártoni Kálmán főgimnáziumi igazgató.

Az **Unitárius Szószék** a nyomda elfoglaltságára való tekintettel csak november végére fog megjelenni. Temetési imák, órációk és beszédek legkésőbb november 15-ig leendő beküldését kéri a Szerkesztő.

Zenei melléklet fog megjelenni f. év decembertől kezdve négy-négy oldalon, először új egyházi énekeink orgona, illetve harmónium kíséreteit, később rövid bevezető és bezáró darabokat s egyéb, egyházi zenénk tökéletesítését célzó kompozíciókat hozva. Minthogy e zenei melléklet előállítása tetemes költségbe kerül, a decemberi — propaganda — szám után a mellék-

letet csak a 60 lejes előfizetőknek küldjük. A 36 lejes előfizetők tehát, ha kapni akarják a mellékletet, 24 lejzel többet kell, hogy fizessenek 1935 januártól kezdve.

Egyúttal kérem azon olvasóinkat, kiknek e mellékletben közölhető opus-aik vannak, legyen az kíséret, vagy ének, esetleg önálló kompozíció, — küldjék be azokat szerkesztőségünkbe, hol egy erre a célra összeállított zenei bizottság fogja közölhetőségüket megállapítani.

Kérelem. Tisztelettel kérem az összes erdélyi unitárius papokat, lennének szívesek a rendelkezésükre álló régi anyakönyvekben utána nézni:

I. hol és mikor született kissolymosi Márkos János, előbb szentmihályi mester, később zsákodi, majd szentmiklósi papnak és Osváth Zsófiának András nevű fiak. Könnyebb tájékozódás végett megjegyzem, hogy hozzávetőleges számításom szerint 1730 és 1750 között kellett születnie.

II. Hol született az említett Márkos András, ugyancsak unitárius papnak és Gálfalvi Evának Mózes nevű fia, kinek születési éve 1788 vagy 89?

Az eredményről szíves értesítést kérek. A posta- és egyéb költséget természetesen megtérítem s azonfelül is a fáradságért nagy hálára leszek kötelezve. Kolozsvárt, 1934 okt. 30-án. *Márkos Albert*, kolozsvári unit. koll. tanár.

Szerkesztői üzenetek.

Nyugtázás. Az egyile. pénztárába október 3-tól 30-ig rendes tagsági díjat fizettek: Jakabffy Erzsébet Ploesti 1935-re, Bőjthe Béláné Felsősfalva 1933—1934-re (100 lej), Dr. Tóth György Budapest 1932—1933-ra (kiegészítésük 60 lej), Buzogány Elek Marosvásárhely 1934-re, Pataki Jánosné Kolozsvár 1931—932-re.

Előfizetői díjat fizettek: Benedek Gyula Nagyajta 1933-ra, Végh András Sárkány, Dr. Szántó Vitusné Sepsiszentgyörgy, Botár Andor Aranyosgyéres, Sófalvi Domokos Csekefalva, Dr. Fuchs Vilmos Arad, Bálint Géza Felsőboldogfalva 1934-re.

Alapítói díjban Dr. Kiss Jenő Budapest Kiss Jenő községi jegyző emlékére 1000 lej.

Kolozsvár, 1934 október 30-án.

Gálfi Lőrinc, pénztárnok.

Egyes szám ára 3 (három) lej.

Az Unitárius Közlöny megjelenik havonta.

Szerkesztő: Szent-Iványi Sándor.